

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ *

Ἐγὼ θαρρῶ πὺς πρέπει νὰ τὰ φυλάγομε ἀφτά, σὰν ἀπομεινάρια πολῦτιμα πὺς βρίσκονται σὲ κάθε γλώσσα—τὰ εἶδαμε τῶρα τῶρα ὡς καὶ στὴν ἀρχαία—καὶ πὺς ἀποτελοῦνε τὰ περγαμηνὰ μιᾶς σωστῆς φιλολογικῆς γλώσσας. Συχνὰ μάλιστα μῆτε μᾶς εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ ἀλλάξομε, γιατί, ἐνῶ ἰσοσυλλαβίσαμε ὅλα τὰρχαία τὰρσενικά καὶ θηλυκά περιττοσύλλαβα τῆς τρίτης κλίσης, ζακολουθοῦμε καὶ κλίνομε καθενὸς (καθεὶς) κανενὸς (κανεὶς), καὶ ἄλλη γενική ἀπὸ τὸ ἐνὸς δὲν ξέρομε ὅσο καὶ ἂν ἐγίνε στὴν ὀνομαστική ἑνας. Μὲ τέτοιο σκοπὸ στὸ Ταξίδι μου, ἀναπερνώντας ἀπὸ τότες μὲ τὸ νοῦ μου ὅσα ἐδῶ σὰς ἀραδιάζω, μιὰ στιγμή δὲν τὸ στοχαστήκα νὰ κανονίσω τὸ ἀνάθεμάν το, ἀφοῦ εἴτανε πατροπαράδοτα κανονισμένο, καὶ τὰφισα ὅπως τὸ λέμε, γιατί ὅτι πὺς τᾶκουσα, κατάλαβα πὺς τὰ τέτοια διόρθωμα δὲ θέλουε (κ. Ταξ. α' σ. 38—Ταξ. β' 56). Καὶ βάζοντάς το, νόμιζα ἴσια ἴσια καθὼς ἀκόμη τὸ νομίζω, πὺς εἶσαι ταιριάζει καὶ μεῖς νὰ μιμηθῶμε τοὺς ἀρχαίους.

Μὲ δυὸ λόγια νὰ τὸ ξεζουμίσωμε τῶρα. Οὔτε οἱ ἀρχαῖοι οὔτε μεῖς δὲν παίρνομε λέξεις ἢ τύπους λέξεις καὶ τύποι μοναχοὶ τοὺς μᾶς παίρνομε μᾶς, δηλαδή μοναχοὶ τοὺς μπαίνουνε ἢ μνήσκουνε στὴ γλώσσα, καταντοῦνε μέρος τῆς ἀξεπόσπαστο καὶ ἀξεχώριστο. Οὔτε οἱ ἀρχαῖοι οὔτε μεῖς δὲν ἀνακατέβουμε τίς γλώσσες· οἱ γλώσσες ἀνακατέβουονται μονάχες (1), ὅχι ἀπὸ βουλή καὶ πρόθεση, ὅχι ἀπὸ ψευφικὴ σοφία, ὅχι ἀπὸ διαβάσματα, ζεσκαλίσματα καὶ μαθήματα, ὅπως ὁ δάσκαλος τὸ φαντάζεται. Καθαρέβουσα οἱ Ἀττικοὶ δὲ γνωρίζανε, καὶ ἡ μεγάλη μεγάλη διαφορὰ εἶναι ἀφτὴ καὶ δάσκαλος δὲν ὑπάρχει πὺς νὰ μπορέσει νὰ ποδείξῃ τὸ ἐναντίο. Γιατὶ ἄλλο εἶναι νὰ δανίζεσαι· ἀξαρνα λέξεις ἀπὸ τὸν Ὀμηρο σὰν τοὺς τραγικούς, ἢ ἀπὸ τοὺς τραγικούς σὰν καὶ μᾶς ἄλλο νὰ καταπίνης ἑναν ἑνανε ἀχώνεφτους τύπους ὠγύγιας ἐποχῆς, πὺς ἡ ἐποχὴ σου τοὺς ἀποξερνᾷ καὶ πὺς τοὺς χαλνᾷς πρῶτος ἐπύ, ἔμα περάσουνε ἀπὸ τὸ στόμα σου στὴν ὀμιλία. Γιατὶ ποῖα αἰτία σου βάζανε τάχα οἱ τραγικοί μιὰ δοτική λόγιοι(ν), καὶ μῆτε τοὺς κατέβαινε νὰ σου βάλουνε καὶ καμιά γενική λόγιοι ἢ Μουσάων; Ἀπὸ καὶ βλέπεις πὺς οἱ γενικές λόγιοι ἢ Μουσάων πέραση πιά δὲν εἶχανε καμιά, ἐνῶ ἡ κατάληξ τῆς πλ. δοτικῆς τοὺς φαινότανε ἀκόμη φυσική, ὅσο καὶ μᾶς ἡ κατάληξ τῆς γενικῆς ἐνός. Κ' ἡ γλώσσα τοὺς πάντα μιὰ, ὅσο ἡ δική μας, καὶ ὅσο δὲν εἶναι τοῦ δασκάλου.

Μπορεῖ μάλιστα οἱ ἀρχαῖοι νὰ σταθήκανε μὲγάλοι τεχνῖτες καὶ στὰ τέτοια, χωρὶς νὰ τὸ ὑποψιαστήκαμε ἀκόμη, γιατί τῶρα μὸλις τὸ βλέπομε πὺς μιὰ ντόπια ἢ κάπως καὶ πῶ γέρικη λέξη, σὰν τὴ μεταχερίζεσαι πιδέξια, φέρνει στὸ ὕφος ποικιλία, σου κεντᾷ τὴν προσοχή, γίνεται ἀμέσως ζουγραφία. Ἐνα ἑνα δὲν μποροῦμε νὰ τὰ πάρουμε ὅλα, μῆτε εἶναι ὦρα νὰ τὸ λιανοξετάσομε τὸ ζήτημα ἐδῶ. Ποιὸς ξέρει ὅμως ἂν ὁ Σοφοκλῆς δὲν τὸ συλλογίστηκε, προτοῦ βάλῃ τὸμηρικὸ ἔκτυπε (OK. 1456), πὺς δὲν τᾶχουνε οἱ ἄλλοι τραγικοί, σ' ἑνα μέρος ἴσια ἴσια ὅπου κάτε σημαντικὸ πὰ νὰκολουθήσῃ;

(*) Κοίταξε φύλλ. 171.

(1) Κοίτ. μεταξὺ ἄλλα πολλὰ γιὰ τὸ ζήτημα, A. Thumb Neue Jahrb, XV, 1905, σ. 391, 398.

Καὶ κοίταξε πὺς τᾶβαλε σὲ χορὸ. Καὶ κοίταξε μὲ τί τέχνη, ἀφοῦ τὸ ἔκτυπε, ἂν καὶ ἀσυνήθιστο, δὲν εἶναι καὶ τόσο παράξενο, ἐπειδὴ ἡ ρίζα τοῦ —κτυπ— ἢ κατάληξ τῆς —ον, —ε, στηρίζονται: σὲ κατάληξ καὶ ρίζα γνωστὲς τότες στὸν καθένα, σου θυμίζουνε κάπως καὶ τὸν ἀόρ. β' ἔκτυπον, πὺς εἴτανε καὶ κλασσικός (κ. Ἐβρ. I. 767 ἔκτυπεν). Καὶ παρατήρησε ἀκόμη πὺς μῆτε στοὺς χορούς του μῆτε στὰ ἱαμπικά του, ὅσο καὶ ἂν εἴτανε τοῦ «Ὀμήρου μαθητῆς» καὶ «μιμητῆς», δὲ θὰ σου τᾶκανε εἴτε κτυπέσκον εἴτε κτυπέοντο, γιατί ἐνοιωθε ὁ ποιητῆς ὡς πὺς μπορεῖ, ὡς πὺς δὲν μπορεῖ νὰ πᾶ. Ἀφτὸ, ἀφτὸ εἶναι τὸ θεῖο ἐκεῖνο τὸ μέτρο, πὺς γονατιστὰ πρέπει νὰ τὸ προσκυνῶμε, καὶ πὺς ὁ δάσκαλος ὁ καημένος τὸ φωνάζει καὶ στῶνερὸ του δὲν τὸ εἶδε.

6.

Πατροπαράδοτα.

Ἄς ἀφήσομε, θὰ μοῦ πῆς, τοὺς δασκάλους· ἄς ἀφήσομε καὶ τοὺς ἀρχαίους· ἄς κοιτάξομε τοὺς σημερινούς μας ἑμάς. Γενική τοῦ ἐνικοῦ κυβερνήσις ἔχομε. Δὲν ἔχομε ὅμως γενική τοῦ πληθυντικοῦ τῶν κυβερνήσεων. Καὶ δῶ σὲ προσμένω.

Τί μὲ προσμένεις, πὺς πρῶτος ἐσὺ ἀπαντᾷς στὸ ζήτημά σου; Ἀφοῦ ὁ ἴδιος τὰναγνωρίζεις πὺς γενική πληθυντικὴ τῶν κυβερνήσεων δὲν ἔχομε, πὺς θέλεις νὰ τὴ γράφομε; Πὺς θέλεις νὰ γράψης καὶ στὴν καθαρέβουσα τὴν ἴδια μιὰ ὀνομαστικὴ ἐνική τῆς γενικῆς ἀρνός, ἀφοῦ μῆτε ἡ ἀρχαία τέτοια ὀνομαστικὴ δὲν ἔχει; Πὺς θέλεις νὰ κλίνουμε στὴν ἀπτική τὸ χροῶν, τὸ ἀλφί, τὸ κροῖ, — χρήσιμες λέξεις ὅλες τοὺς, μὰ τὸ ναί—ἀφοῦ ἀκλιτες εἶναι; Πὺς θέλεις νὰ κλίνουμε τὸ σέβας καὶ τῶφελος, ἀφοῦ κλίση δὲν ἔχουνε; Πὺς θέλεις νὰ κλίνουμε στὸν πληθυντικὸ τῆς γῆ, ἀφοῦ πληθυντικὸς τοῦ λείπει, ὅσο καὶ ἂν τὸ λυπᾶσαι; Πὺς θέλεις νὰ μὴ στερηθῶμε καὶ μεῖς τὸν ἀπαρέφατο, πὺς μοιάζει τύπος ἀπαραίτητος, ἀφοῦ μισὸς ἀπαρέφατος δὲ μᾶς ἀπύμεινε; Πὺς θέλεις νὰ μὴ στερηθῶμε ἄλλα κάμποσα πὺς μᾶς ἀφήσανε γειά; Ἐγὼ θὰ πεθυμοῦσα νὰ μάθω πὺς τὸ καταφέρνανε οἱ ἀρχαῖοι καὶ δὲ βάζανε δυὸ μέλλοντες θὰ γράψω, θὰ γράψω, ἐνῶ ἐμεῖς τοὺς ἔχομε ἀπόλυτη ἀνάγκη; Τὸ καταφέρνανε ὠραῖα, μῆτε καὶ τοὺς κόστιζε, μιὰ καὶ δὲν ξέρανε δυὸ μέλλοντες. Ἐμεῖς πὺς τὸ ξέρομε πὺς ὑπάρχει πληθυντικὴ γενική τῶν κυβερνήσεων; Τὸ ξέρομε ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα, ὅχι ἀπὸ τὴ γλώσσα μας, λοιπὸν τὸ ἴδιο σὰ νὰ μὴν τὸ ξέραμε. Ἀμα τὴ χρειαστοῦμε, θὰ βγάλουμε δική μας· ἴσως καὶ δὲ βγάλουμε, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι οὔτε τὸ στοχαστήκανε νὰ βγάλουνε μέλλοντες. Τοὺς ἔφτανε ὁ ἑνας.

Βλέπω μάλιστα καὶ τοὺς ξεπεράσαμε στὴν ξυπνάδα, ἐπειδὴ κάπου κάπου ἀρχίζουνε ἀπὸ τῶρα καὶ μορφώνουονται τέτοιες γενικές, λ. χ. τῶ βρουσῶ, ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ βρούση, πὺς μᾶς τὴν ξεσήκωσε στὴ Γραμματικουλά του ὁ Μ. Φιλῆντας. Ἐγὼ πᾶω νὰ πῶ ξεναντίας, πὺς τὰριστοῦργημα ἔβτανε νὰ μὴ φαινότανε τέτοια γενική. Βέβαια! Παρατηρήθηκε τόντις ἀπὸ σοφοὺς ἑλληνιστάδες ἑνα περίεργο, ἑνα σπουδαῖο περιστατικὸ, πὺς γιὰ μᾶς πολὺ σημαίνει (κ. τοῦ Tycho Mommsen τίς μελέτες στὶς Etudes de philologie néo-grecque, Παρίσι, 1892, σ. CXCVIII, Βιβλιογραφικὸς Πίνακας, καὶ ἄλλα τέτοια βιβλιογραφικὰ γιὰ τὸν Πολύβιο, σ. CLXV). Ὅταν κανεὶς μελετᾷ τὴ γλώσσα μας στὴν ἱστορικὴ τῆς σειρά, βρίσκει πὺς ἀπὸ τὸν Ὀμηρο ἴσα μὲ τοὺς Ἀττικούς τῆς χρυσῆς ἐποχῆς, ἡ δοτικὴ παραχώρησε καὶ στὴ θέση τῆς βλέπομε

τὴ γενική νὰ πληθαίνει, γιατί ἀξαρνα ἐκεῖ πὺς στὸν Ὀμηρο ἀπαντοῦμε τὴν πρόθεσι, μετὰ (δηλαδή μαζὶ) μὲ δοτική, ὁ Θεουκιδίδης θὰ σου βάλῃ πάντα τὸ μετὰ μὲ γενική, καὶ μιὰ φορὰ μονάχα, σὲ ὕληνε τὴ συγραφή του, διαβάζεται τὸ σύν, πὺς δὲν εἶναι καὶ ἀπτική. Ἀπὸ τὸ Θεουκιδίδη πάλε ἴσα μὲ τὸν Πολύβιο, τὸν τόπο τῆς γενικῆς, ἡ αἰτιατικὴ λίγο λίγο τὸν πιάνει, καὶ ὁ Πολύβιος ἔχει, πῶτερο καὶ ἀπὸ τὸ Θεουκιδίδη, πῶτερο ἐννοεῖται καὶ ἀπὸ τὸν Ὀμηρο, πρόθεσις πὺς θέλουνε αἰτιατική. Τὸ λοιπὸν παράξενο διόλου δὲν εἶναι ἂν ἀπὸ τὸν Πολύβιο ἴσα μὲ σήμερα ξακολούθησε ἡ αἰτιατικὴ νὰ πολύνῃ, καὶ ἡ γενική νὰ λιγοστεύῃ· καὶ ἀλήθεια, ἐμεῖς θὰ ποῦμε, ἀντίς σὺν καὶ ἀντίς μετὰ, μὲ καὶ αἰτιατική· ἐμεῖς θὰ ποῦμε καὶ ποτῆρι νερό, ἀντίς νεροῦ, θὰ ποῦμε ἀκόμη, στὰ καθάρια τὰ ῥωμαϊκά, συλλογὴ τραγοῦδια, ὅχι τραγοῦδιῶ, θὰ ποῦμε κοπάδι πρόβατα, θὰ ποῦμε τὰ ῥοῦχα πὺς φοροῦνε οἱ γυναῖκες, ὅχι τὰ ῥοῦχα τῶ γυναικῶ, θὰ ποῦμε τὰ μήλα ἀπὸ τῆς μηλιές, ὅχι τὰ μήλα τῶ μηλιῶ. Πολὺ δύσκολη μᾶς ἐρχεται μάλιστα ἡ γενική πληθυντικὴ, καὶ θεοφάνερα τὸ βλέπομε ἀπὸ τὰ ὀνόματα ξένης καταγωγῆς, ὅπου παράδοσις δὲν ὑπάρχει, καὶ ὅπου γιὰ τοῦτο ἀμέσως κίανεμπόδιστα τὸ αἶσθημα ὀδηγᾷ τὴ λαλιά μας· λίμε περίφημα τῆς θάλασσας· τῶ θρασῶ, μῆτε τὸ φανταζόμαστε. Κοιτάζτε ὅμως τί ὠραῖα, τί μοναδικὴ σειρά, κοιτάζτε τί παράδοσις ἐκεῖ πὺς μοιάζει πὺς παράδοσις δὲν ἔχει! Βαστοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, τοὺς ἀρχαίους συνεχίζουμε ἴσια ἴσια γιατί καὶ ἀπὸ τῶρα, σὲ μερικὰ ὀνόματα, γενικὴ πληθυντικὴ δὲν κάνουμε, ἴσια ἴσια γιατί ἀνήξερα καὶ ἀσυνείδᾳ μας περατώνουμε τὴν κρυφὴ καὶ ἀκατάπαφτη ἐργασία, πὺς σ' ἑναν Ὀμηρο ξεδιαλύνει τὴν ἀρχὴ τῆς. Καὶ τί λέω, σ' ἑναν Ὀμηρο; Ἀπάνω, πῶς ἀπάνω καὶ ἀπὸ τὸν Ὀμηρο πρέπει νὰνεβοῦμε, γιατί στὴν ἀρχὴ τῆς ἡ κλίση μας εἶχε, ὅζω ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ, τὴν αἰτιατικὴ, τὴν κλητικὴ, τὴ δοτικὴ καὶ τὴ γενικὴ, ἀκόμη καὶ ἀφαιρετικὴ (ablativus) καὶ τροπικὴ (instrumentalis), καὶ τοπικὴ (locativus), πὺς μόνον λίγα τοὺς ἀπομεινάρια, δῶθε κεῖθε ἀπαντοῦμε καὶ στὸν Ὀμηρο καὶ στοὺς Ἀττικούς. Ἀλήθεια, πὺς κάμανε νὰ τὰποστερηθῶνε καὶ δάοτα; Καταλαβαίνεσαι ὅμως τῶρα πὺς ἐγίνε τῶρα, τὰρμονικὸ, τὸ λογικὸ τὸ ξετύλιγμα αἰῶνα τὸν αἰῶνα· πρῶτα παραπέσανε ἡ ἀφαιρητικὴ, τροπικὴ καὶ τοπικὴ· ἔπειτα ἡ δοτικὴ κλονίστηκε· σάλεψε κατόπι καὶ ἡ γενική, ὅζω λίγο λίγο, ἀπὸ τὸν Πολύβιο, ἀπὸ τὰ Βαγγέλια καὶ κάτω, ἡ αἰτιατικὴ, διαδόχισσα πανελλήνια καὶ πολύτροπη ὅλων τῶν ἄλλωνῶνε, στὶς μέρες τίς δικές μας νὰ βασιλέψῃ (1). Καὶ θέλετε μονομῆς νὰ σαλαπατήσω τὴν ἱστορία, νὰπαρνηθῶ τὸν ἑλληνισμό μου γιὰ νὰ χῶσω, ἐκεῖ πὺς μῆτε μοῦ χρειάζεται, μιὰ γενικὴ πληθυντικὴ τῶν κυβερνήσεων; Πὺς νὰ μὴ φέξῃ!

Μὰ ὁ πραχτικός ὁ δάσκαλος, ὁ δάσκαλος πὺς δάσκαλος δὲ θέλει νὰ φανῇ, ὁ δάσκαλος πὺς δείχνει ἀμεροληψία, ψυχρὰ καὶ φιλοσοφικὰ—ἴσως καὶ κακὰ ψυχρὰ—μπορεῖ πάλε νὰ μᾶς πῇ· «Τί μὲ μέλει ἐμένα γιὰ τὸν Ὀμηρο; Τὴ γενικὴ πληθυντικὴ τῶν κυβερνήσεων, ἡ καθαρέβουσα μοῦ τὴ σερβίρει ὀλέτοισι, τὴν ὦρα πὺς τὴν ἔχω ἀνάγκη. Τὴν παίρνω καὶ τέλειωσα».

Κι ἀφτὸ σου τὸ λέει ὁ ἔπραχτος πραχτικό! Τὸ

1) Μιὰ πολὺ περίεργη φρασούλα μοῦ ἔμαθε κάποιος φίλος μας, ὁ Γιαννός, πὺς τὴν ἔχει ἀκουστὰ στὸ Φανάρι· «Μάζωξε ῥόλα τὴν κυρία Χαρίκλεια», δηλαδή γιὰ τὴν κυρία, δηλαδή μὲ νόημα γενικῆς. Ξέρομε κίολας πὺς στὴν Πόλη τὴν αἰτιατικὴν συνηθίζουνε στὸν τόπο τῆς γενικῆς, σὲ γράφω, σὲ λέω κτλ.

ζήτημα δὲν εἶναι ἂν ἐσὺ τὸ ζήτημα ἔχεις ἢ δὲν ἔχεις ἀνάγκη μιὰ γενική. Τὸ ζήτημα εἶναι ἡ γενική σου νὰ ζήσῃ. Κι ἄμα θέλεις νὰ ζήσῃ, πρέπει ζήσιμους τύπους νὰ μοῦ κάμῃς, τύπους βιώσιμους, πού λένε οἱ γιατροί, κι ὄχι νὰ πάρῃς γενικές, ὅπως σοῦ καπνίσῃ· πρέπει νὰ τοὺς βρῆς τοὺς τύπους ἀφτοὺς στὴ γλώσσα τῆ ζωντανῆ. Τὸ μόνο πραχτικό. Ἄν ἡ ζωντανὴ γλώσσα τοὺς ἔχει ἀνάγκη, ἔννοια σου, κι ἀφτὴ θὰ σοῦ τοὺς κάμῃ, ἀκόμα κι σὰ δὲν τὸ προσμένεις. Ἐσὺ κοίταξε μήπως κι σοῦ ξεκάμῃ τοὺς δικούς σου, γιατί τὸ -ων ἐκεῖνο τῶν κυβερνήσεων ἀδύνατο νὰ προκοφῇ. Ἄφησε τὴ γλώσσα ἡσυχῆ. Μὴ μοῦ γυρέβῃς ἐμένα, βάζοντας τύπους νεκρούς, νὰ σταματήσω τὴ δουλειὰ πού γίνεται ὄλκινα στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Νὰ σὰς ξεμολογηθῶ κιόλας μιὰ καὶ καλή, ἐγὼ πού μ' ἔχετε γιὰ καντηλοσούστη κ' ἐλπιδοπνίχτη; Ἐγὼ θαρρῶ πὺς κι ἀπαρέφατο, ναί, ἀπαρέφατο ἴσως γλήγορα θὰ ξεανακάμῃ ὁ λαός. Κι ἀλήθεια, προσέξτε, σὰς παρακαλῶ, σὲ μιὰ πολὺ περιεργὴ χρῆση τῆς προσταχτικῆς μας, κι δώστε μοῦ τὴν ἄδεια νὰ σὰς ἀναφέρω ἐδῶ μιὰ φρασούλα πού χωρὶς σκοπὸ δὲν τὴν ἔγραψα στὴ Ζωὴ κι Ἀγάπη (σ. 257)· ἀτρέχα τρέχα μὲ τὴ Μυριέλλα, λέγε λέγε τῆς Μυριέλλας, σὰ νὰ φοβήθηκε ἔξαφνα καὶ τὰ λέγε καὶ τὰ τρέχα, μάλιστα, μὲ τὸ συμπάθειο, καὶ τὰ φίλει... Εἶδατε τί ἀπλά, τί φυσικά πού κατάντησε ἡ προσταχτικὴ οὐσιαστικὴ, μ' ἓνα μικροῦτσικο τὰ; Καὶ τί ἄλλο εἶτανε στὴν ἀρχὴ ὁ ἀπαρέφατος παρὰ ὄνομα, ὄνομα οὐδέτερο! Ἔτσι καὶ τέλειωσε, ὅταν οὐδετερέψανε τοὺς ἀπαρέφατους κι ὅταν εἶπανε τὸ λέγειν κτλ. κτλ. Μὲ τὸ οὐδέτερο σήμερις, ἀπίθανο διόλου δὲν εἶναι νὰ ξεαναβῆ πάλι ὁ ἀπαρέφατος στὴ μέση, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουμε τὰ οὐσιαστικά πού ἀραδιάσαμε ὀημαικὴ σημασία! Ἐμεῖς δὲ θέλουμε, δὲν μπορούμε, δὲν πρέπει νὰ χαλάσουμε τὴ γλώσσα, παίρνοντας τύπους πού τῆς εἶναι ξένοι. Χρέος μας νὰ τὴν ἀφήνομε νὰ πηγαίη τὸν ὄριμένο της τὸ δρόμο· νὰ τὴ βοηθοῦμε, βέβαια· νὰ τὴ νοθεύομε, μήτε λόγος. *Spretae formae*. Θέλει σέβας ἢ μορφὴ της.

7.

Δασκαλισμοὶ καὶ δασκαλισμοί.

Νὰ παίρνομε τύπους ἀπὸ τὴν καθαρῆουσα ἢ καὶ κατὰ λέξεις *κτυβιδάστες μὲ τὰ φωνολογικά τῆς δημοτικῆς, εἶναι ἀδύνατο καὶ γιὰ κάποιον ἄλλη αἰτία, σημαντικὴ. Ὁ ἄχω ὑποχρέωση μεγάλη στοὺς ἀντιπάλους μας, ἂν καταδεχτοῦνε νὰ τὸ ξετάσουν ἀφτὸ μαζί μας. Ῥωτοῦνε κάποτε, γιατί τάχα νὰ μὴν παίρνομε ἀπὸ τὴν καθαρῆουσα εἴτε τύπους εἴτε λέξεις, κι ὅς πᾶ νὰ εἶναι δασκαλισμοί. Τί πειράζει; Δασκαλισμοὺς ἔχει σήμερα, λέει, κάθε γλώσσα· ἔχουμε δασκαλισμοὺς τὰ γαλλικά, ἔχουμε τὰ ἰταλικά, ἔχει κάθε φιλολογία. Τὸ ἐπιχείρημα μοιάζει σπουδαῖο. Μὰ νομίζω πὺς καλὸ θάτανε πρῶτα πρῶτα νὰ κοιτάξομε τί θὰ πῆ δασκαλισμός. Ἐλπίζω καμιά μέρα νὰ μοῦ ζητήσουνε νὰ βγάλω ἀνάγνωσμα πουθενά, καὶ τότες φαρδιά πλατιά νὰ μελετήσω τοὺς δύο ἀφτοὺς ὄρους δασκαλισμὸ καὶ ξενισμὸ, πού μὰς φέρνουνε τόσα παρανόματα καὶ τόσα κακὰ. Ἐδῶ μὲ δύο λόγια πρέπει νὰ τὸ συντομίσω.

Δασκαλισμὸς σημαίνει λέξη παρμένη ἀπὸ τὰ βιβλία, πού πότε συμμορφώνεται, πότε δὲ συμμορφώνεται μὲ τὸν κανόνα τῆς δημοτικῆς γραμματικῆς. Ὁ κλητήρας, στὴ γλώσσα μας, ὅπως λέγαμε, συμμορφωμένος δασκαλισμός. Τέτοιους κι ἄλλους

ἔχουμε ἀπειρους· ἔχω καὶ γὼ στὰ βιβλία μου, μὴν ἐξαιρώντας τὸ Ταξίδι μου. Θὰ τὸ δοῦμε καὶ παρακάτω. Νὰ δοῦμε τώρα ὅμως τί λογῆς συμπεράσματα βγάζομε· κάποτες ἐναντίο μας ἀπὸ κατὰ ἄλλους δασκαλισμοὺς, τοὺς ἀσυμμόρφωτους, πού βρίσκονται σὲ ὅλες τὶς γλώσσες τοῦ κόσμου. Θὰ σοῦ πούνε· ὁ κλητήρας, ναί, συμμορφωμένος δασκαλισμός, δὲν τὰ ναιρούμε. Μὰ στὴ γαλλικὴ, ἡ λέξη *ministère*, ἀσυμμόρφωτος δασκαλισμός. Ἡ πλοκὴ *si* δὲν εἶναι τῆς δημοτικῆς, ἀφοῦ τὸ λατινικὸ τὸ *ministeregium*, ἡ δημοτικὴ τῶκαμε ἀπλὸ *ministère*, ἐνῶ τῶλεγε πρῶτα *mestier*· ἀπόδειξη πού παράπασε τὸ *s* μὲ συνακόλουθο *i*, καθὼς καὶ στὸ *été*, ὄνομα ἡμετοχῆ (*estater*, *statum*) καὶ τέτοια πληθός. Λοιπὸν τὸ ἴδιο καὶ μεις· γιατί νὰ μὴν παραδεχτοῦμε τὶς λέξεις ἀσθενῆς, μὲ *st*, καὶ τόσες ἄλλες;

Ὁχι! Τὸ ἴδιο δὲν εἶναι, διόλου, μὰ διόλου.

Ὁ νόμος ὁ φωνολογικὸς τῆς ἐποχῆς ὅπου τὸ *mestier* ἔγινε *ministère*, ἔπαψε πιά νὰ ἐνεργῆ σήμερις, ἀφοῦ σήμερις θάκούσης κάθε τόσο τὶς λέξεις *stable*, *stage*, *stalle*, *station*, *statue*, *sténographe*, *stérile*, *stupide*, *style* κτλ. κτλ. (κοίτ. τὸ Λεξικό). Ἡ πλοκὴ *si* τοῦ *ministère* εἶναι δημοτικὴ ὅσο εἶναι καὶ στὸ πασίγνωστο *estamine*, τὸ δημοτικὸ. Ἄρτὰ ὁ Γάλλος δὲν τᾶλλάζει· *estamine*, *ministère* κτλ., καὶ νὰ προσέχη καὶ νὰ μὴν προσέχη, ποτέ του δὲ θὰ τοῦ ξεφύγῃ στὴν κουβέντα νὰ σοῦ τὰ προσέχη δίχως *s*. Στὴν Ἑλλάδα δὲν πήρανε διόλου τὰ πράματα τέτοιο δρόμο· ἡ πλοκὴ *st*, λ. χ., ἀκόμη καὶ τώρα δημοτικὴ δὲν εἶναι· ὁ νόμος πάντα *s*· ἐνεργεῖα, γραμμκτισμένοι κι ἀγράμμκτοι, θὰ σοῦ τὸ πούνε τὶς περισσότερες φορές μὲ *st*. Ἔτσι καὶ γιὰ ὅλα τᾶλλα (λ. *P. O.*, *A*, 81· κοίτ. καὶ σ. 71). Λοιπὸν τὸ συμπέρασμα σωστὸ δὲν εἶναι. Δὲ σημαίνει ὅμως ἀφτὸ πὺς καὶ μεις, δηλαδή ἡ δημοτικὴ μας, καθὼς κάθε ἄλλη γλώσσα, δὲν ἔχει δασκαλισμοὺς ἀσυμμόρφωτους, ῥτάνει νὰ τοὺς γυρέβῃς ἐκεῖ πού βρίσκονται. Τότες ξεναμιλοῦμε γιὰ ξένες γλώσσες, γιατί τότες μονάχα, ὅσα βλέπομε ἄλλοῦ, τὰ βλέπομε καὶ σὲ μὰς. Κάπου εἶπαμε γιὰ τὸ παρακαλῶ, πού εἶναι δασκαλισμός, ἀντὶς παρακαλῶ, ἀφοῦ ἔχουμε καὶ τὸ καλῶ. Δὲ σκουντάφτομε ὅμως, ἐπειδὴ κατᾶληξη -ῶ μάθαμε κι ἀπὸ ῥήματα δημοτικά, φιλῶ, πουλῶ, πού μὲ *v* δὲν τὰ ζέρομε. Τὸ καλῶ, πού τὸ ζέρομε καλῶ, μὰς τὸ χάλασε ὁ δάσκαλος καὶ δὲ μὰς χρειάζεται. Μὰ ποῖός τὸ στοχάστηκε νᾶλλάξῃ τὸ παρακαλῶ, τὸ φιλῶ καὶ τὸ πουλῶ; Κενένας, ἐπειδὴ πολὺ φυσικά μὰς ἔρχονται. Κι ἀφτὸ εἶναι ἴσια ἴσα τὸ γνῶρισμα τοῦ κανονικοῦ ἀσυμμόρφωτου δασκαλισμοῦ, πού καταντᾶ μάλιστα, σὰν τὸ καλοσυλλογιστῆς ἀσυμμόρφωτος συμμορφωμένος, ὅπως μὰς φανερώνεται κι ἀπὸ ἄλλες γλώσσες. Πάντα στηρίζεται ἀπάνω σὲ τύπους δημοτικούς, ἡ νεολαία, λ. χ., στὴν παρῆα, στὸν Περαιά, στὴν Πλατιά, τὸ χωρῖο (Ταξ. α' 5—Ταξ. β' 30) στὸ βιβλίο, τὸ *e* τοῦ ἐνεργῶ κτλ. στὸ *e* τοῦ ἐγὼ, ἐμένα, ἐκεῖνος κτλ. κτλ. Ἄξιοπαρητήρητο δασκαλισμὸ μὰς δείχνει κι ὁ τονισμός τῆς ὀνομαστικῆς στὰ δευτερόκλιτα οὐσιαστικά (ὄχι ἐπίθετα). Ὁ ἀλάθετος τονισμός τῆς δημοτικῆς εἶναι παροξύτονος, ἀθρῶποι, διαβόλοι, ἐμπόροι κτλ., πολὺτιμο ἀπομεινάρη τῆς ἐποχῆς ὅπου ἡ μακρόχρονη κατᾶληξη τῆς αἰτ. καὶ τῆς γεν. τοῦ πληθυντικοῦ—ἀνθρώπους, ἀνθρώπων—κυβερνοῦσε ἀκόμη τὸν τόνο. Σήμερα τὰ δασκάλια τὰ δευτερόκλιτα κἀτοιμοί, ἀποικοί, κτλ., πού ἀκούγονται ἀπειρες φο-

ρὲς στὴν ὀνομαστικὴ, πῶ συχνὰ ἴσως παρὰ στὴ γενική, γιὰ λόγους πού θὰ τοὺς δοῦμε πῶ κάτω, πῶ συχνὰ μάλιστα παρὰ στὴν αἰτιατικὴ τὴν ἴδια, γιατί ὁ δάσκαλος συνηθίζει ἀπόλυτες ὀνομαστικές κι ἀφτὸ θὰ πῆ πὺς ἡ ὀνομαστικὴ πληθαίνει· ἐνῶ λιγοστεύει ὡς κ' ἡ αἰτιατικὴ στὴν κοινὴ χρῆση, τὰ δασκάλια τὰ δευτερόκλιτα, ὅπως κι ἂν εἶναι, δὲν ἔχουνε πιά μακρόχρονο φωνήεντο οὔτε στὴν αἰτιατικὴ -ους, οὔτε στὴ γενικὴ -ων τοῦ πληθυντικοῦ. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν αἰτία οὔτε νὰ βαστάξομε στὴν αἰτ. γεν. τὸν τόνο τῆς καθαρῆουσας—κατοίκους, κατοίκων—οὔτε νὰ τὸν ἀνεβάσομε στὴν ὄν., νὰ τὴν κάμομε κατοίκοι. Τὰ λέμε πολὺ ἀπλά κἀτοιμοί, κἀτοιμούς κτλ. Ὁ Ταγκόπουλος, λ. χ. (κ. «Νουμά», 159, σ. 7, στ. 2), ἔχοντας νὰναφέρῃ σύζυγο στὸν πληθυντικὸ, τὸ εἶπε σύζυγους φυσικά του. Ἄλλοῦ πάλι (κ. Νουμά, 163, σ. 8, στ. 1) πολὺ σωστὰ τονίζει κἀνοντας κιόλας τὴ διαφορὰ συμπεθέροι καὶ σύμμαχοι. Δὲ μὰς πειράξουνε διόλου, ἔτσι προπαροξύτονα σὰν πού τὰ βλέπομε, ἀφοῦ προπαροξύτονα ἡ δημοτικὴ ξέρε, ὅσο κι ἂ δὲν ξέρε· ἀρσενικά οὐσιαστικά προπαροξύτονα δευτερόκλιτα· ξέρε προπαροξύτονα στὸν ἐνικό, ἀθρῶπος, διάβολος· ξέρε προπαροξύτονα ἐπίθετα, βάρβαροι, κακόβουλοι (ὄχι κακοβούλοι)· ξέρε προπαροξύτονα οὐδέτερα, κ' ἐπίθετα καὶ οὐσιαστικά, κακόμοιρο, κακόμοιρα, φτωχοκόριτσο, φτωχοκόριτσα, δάχτυλο, δάχτυλα, πρόσωπο, πρόσωπα κτλ., ὅλα τοὺς δευτερόκλιτα. Στηρίζονται λοιπὸν καὶ πάλι οἱ προπαροξύτονες ὄν. αἰτ. τοῦ πληθ., κἀτοιμοί, κἀτοιμούς ἀπάνω σὲ ἀνάλογα δημοτικά.

Μερικοὶ θέλουνε νὰ ἑμαλώσομε καὶ τὰ δευτερόκλιτα δημοτικά προπαροξύτονα, ἔδηλαδὴ νὰ τὰ ποῦμε διάβολοι, ἀθρῶποι. Μὰ δὲν ἔχουμε κανένα δικαίωμα νὰ τὸ κάμομε, ἂν καὶ πιθανὸ κάποτε στὴν Ἑλλάδα ὁ λαός ἀπὸ τὸν ἐνικό νὰ τὰ προπαροξύτονισε καὶ στὸν πληθυντικὸ. Δὲν εἶναι ὅμως πανελλήνιο. Εἶναι κι ἄμορφα, εἶναι κι ἀρχαῖα, καθὼς δείξαμε, τὰ δευτερόκλιτα παροξύτονα, διαβόλοι, ἀθρῶποι. Ταιριάζει κιόλας νὰ τὰ ξεχωρίζομε ἀπὸ τὰ δασκάλια, γιὰ νὰ βλέπομε καὶ κατόπι ποιά εἶναι τὰ βέρα δημοτικά, ποιά εἶναι στὴ γλώσσα μας ἀπὸ δασκαλισμοὺς· εἶδος τιμωρία τοὺς ὁ προπαροξύτονισμός. Καὶ δῶ χρειάζεται ὡστόσο κάποιον μέτρο. Ἐκεῖ πού δασκάλιο προπαροξύτονο σοῦ ἔχει ἔξαφνα μιὰ λέξη πού τὴ βρίσκεις παροξύτονη στὴ δημοτικὴ, συνάδερος, συνάδεροι, μπορεῖς νὰ τὴν παροξύτονίσῃς στὸν πληθυντικὸ, μπορεῖ νὰ σοῦ ξεφύγῃ καὶ κανένα διαδρόμους, πού ὡστόσο πῶ δύσκολο σοῦ πέφτει στὴν ὄν. μὲ παροξύτονο, διαδρόμοι. Τοὺς φιλοσόφους, ὁ Πάλλης καὶ γὼ, προπαροξύτονους τοὺς γράψαμε, ἴσως γιὰ νὰ τοὺς κάμομε πῶ δικούς μας, ἴσως καὶ γιατί μερικά ἔρχονται καλῆτερα παροξύτονα, ἐνῶ οἱ κατοίκοι παροξύτονοι δὲν ἔρχονται, μήτε οἱ καταλόγοι, ἂν καὶ εἶναι οἱ λόγοι. Τὸ γούστο ἀποφασίζει σὲ τέτοια περίσταση. Ὁ λαός, ἐννοεῖται, δὲ σκουντάφτει στὴν προπαροξύτονη ὀνομαστικὴ κἀτοιμοί μήτε στὴν αἰτ. κἀτοιμούς, πού φυσικά του ἔτσι θὰ τὸ πῆ. Τυχτικὸς ἀσυμμόρφωτος—καὶ συμμορφωμένος—δασκαλισμός, πού τὸν ζηγήσαμε πῶ ἀπάνω.

Κι ἀλήθεια τόσος κατάντησε κοινὴ γλώσσα ὁ καθαρὸ ἀσυμμόρφωτος δασκαλισμός, πού κάποτες κιόλας μήτε τὸν ξεδιχνάριεις. Ποῖός τὸ φαντάζεται πὺς ἡ λέξη μόδα εἶναι ἔξαφνα δασκαλισμός; Κι ὡστόσο εἶναι. Μὰς ἔρθε εἴτε ἀπὸ τὸ γαλλικὸ, *mode*, εἴτε ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ, *moda*. Τὸ *d* τὸ μεσιανὸ δὲν εἶχε ἀνάγκη καμιά νὰ γίνῃ *st*· ὁ λαός τὸ βάσταξε στὸ ἀντίο = *adio* = *addio*· μοῦ ἔμαθε

μάλιστα ο Ν. 'Επισκοπόπουλος πώς στη Ζάκυθο ή m o d a ξιμεινόμενα, με δ τώχουμε στη γλώσσα μας το δ, αφού σε πολλούς τόπους το ντ έτσι θα σου το πούνε, πάντα, δηλαδή πάδα, κτλ. κτλ., άφησε που κάθε ώρα το λέμε ή με προακόλουθο ν, άπτορας, πάντα, ή και άρχικό, ντρέπουμε, ντολμάδες κτλ. κτλ. Για να μπή δ στη θέση του δ, ένα μόνο μπορούμε να υποθέσουμε, πώς τη μόδα την άκούσαμε από τη Βενετία, όπου τόντις το Ιταλικό δ, άνάμεσα σε δυο φωνήεντα, παρατρέπεται σε δ, βρωμαίικο δ. Μά ίσια ίσια ή m o d a δέν είναι λέξη βενετσιάνικη στα λεξικά δέ βρίσκεται κι ο Βενετσιάνος που την ξέρει, την ξέρει από τα Ιταλικά, Ιταλικά μιλεί σα μιλεί για m o d a. Τι άκολουθήσε το λοιπό; Άκολούθησε που κάποιος διάβασε κάπου τη λέξη m o d a ή m o d e την αντίγραψε βρωμαίικα και θαβρώντας πώς το δ μζς είναι άγνωστο, θέλησε να το ξελληνίση άντικατασταίνοντας το τέταρτο ψηφί του λατινικού άρράβητου με το αντίστοιχο τέταρτο ψηφί του έλληνικού. Και μήτε βώτημα πώς τα στοχάστημε άφτά κανένας γραμματισμένος, μια και βάσταξε το θηλυκό το γένος, I a m o d e, I a m o d a, που ο λαός ούτε θά τόννοιαθε. Τι λέγαμε; Δασκαλισμός, πάει να πη λέξη παρμένη από τα βιβλία κι όχι από τη ζωντανή προφορά.

Τι μζς μέλει όμως; Στη γλώσσα μας δέ λογαριάζονται οι λέξεις με δ άνάμεσα σε δυο φωνήεντα, έδωσα, θά δώσω κτλ. κτλ. Έτσι μήτε το παρατηρούμε το δ της μόδας το θαβρώμε κιόλας δημοτικό. Τι μζς μέλει και για το τουλάχιστο, έν και τα δυο φωνήεντα ο ε συνταιριάζονται σήμερα σ' ένα μονάχα το ο, έκαμε = το έκαμε κτλ. κτλ. Μά ποιός πάει να γυρέθη ένα το ελάχιστον στο τουλάχιστο και να το κάμη τουλάχιστο; Πέρασε ή έποχή όπου το ελάχιστον και το άρθρο έτανε δυο λέξεις ξεχωριστές. Κάποτες πάλε μερικοί δασκαλισμοί μζς πειράζονε, όσο κι άν τους βαρίζεις έσύ σε νόμους του παλιού καιρού, όταν οι δυο λέξεις που αποτελούνε το δασκαλισμό σου, ζούνε άκόμη, χωρία ή καθεμιά, στη συνειδησή μας, λ. χ. ο μικρόμπορος ή ο μεγαλέμπορος. Τέτοιους έρους πολύ άπρόσεχτα τους έπλασε ο δάσκαλος, που τη ζωή δέν τη συνορίζεται και πάει το δρόμο του ελοένκ. Ο μικρός, ο μεγάλος, ο έμπορος, είναι λέξεις από τις πιο συνηθισμένες μας. Τις συνταιρίαζες στο χαρτί, δίχως να τις συνταιρίαζης στο άίστημά μας. Και πάντα έχουμε τάση να τις χωρίσουμε, γιατί χωριστά τις νοιώθουμε. Το ίδιο πρέπει να πούμε και για κάτι άνωελληνικό (!), άνωεθνικό, που είναι τόντις άνωεθνικά κι άνωελληνικά.

Μά τους άλλους τους δασκαλισμούς τους άσυμμόρφωτους; γιατί να τους αλλάζουμε; Δέν υπάρχει λόγος. Άλλάζουμε όσους αλλάζονε μοναχοί τους, και γι' άφτό σύγκριση καμιά δέν έχει με τα γαλλικά. Οι άνεμοφούσκωτοι δασκάλοι — άνεμο σπέρνεις, λεί μια παροιμία γαλλική, άφού γαλλικά θέλουμε, φουρτούνα θά θερίσης — οι άσυλλόγιστοι δασκάλοι πότε μζς κατηγορούνε που δασκαλισμούς δέν παραδεχούμαστε, πότε μζς κατηγορούνε που παίρνουμε κάθε τόσο λέξεις από την καθαρεύουσα. Και δέν είναι νάπορήσης με τέλλόκοτό τους το κατηγορίε, άφού δέν το ξεδιακρίνανε άκόμη τί θά πη καθαυτό δασκαλισμός. Έμεις όμως τώρα έδω τους έχουμε, γιατί βλέπω και μζς βγάζονε πάλε στη μέση κάτι γαλλικά, σαν το r e s p e c t e r, που είναι νιόπλαστος δασκαλισμός και που τάχα δέ συμβιβάζεται με το l a i l, όπου το c του l a c t e

με το προακόλουθο η καταστάλαζε στο πρώτα διπλόχρο, σήμερα μονόχρο αι. Όσα γράφει γι' άφτά δ κ. Κατζηδάκης ('Απάντ. στον Κρουμπάχερ, 777), είναι άτοπα, έπειδή δέ διάβασε φαίνεται προτού να γράψη το 'Ρω. Θέ. Α', σ. 71 κτλ., όπου τα επιχειρήματά του γίνονται θρούβαλα. Έμεις προσμένουμε, άπαιτούμε κιόλας από τους δασκάλους να μζς άποκριθούνε — μ' ένα ναι, ή μ' ένα όχι, τόσο μόνο — α') άν ο 'Ρωμιός λεί ή δέ λεί χιένι, χιζω, χιυκω κτλ. κτλ. β') άν ο 'Ρωμιός, και πρώτος άπ' όλους 'Αθηκίος δ λεί ή δέ λεί εχρωμα (κ. 'Ρ. κ. Μ., Β', 21) γ') άν ο γραμματισμένος δ ίδιος — άς είναι και μια φορά στη ζωή του, βλέπετε; τί παραχώρηση που τους κάνουμε! — μπορεί να πη Φιλοχίτης, καταχρητής κτλ. (κ. 'Ρ. κ. Μ., Β', 166). Γότερις άς κοπιάση να μζς πη — μ' ένα ναι, ή μ' ένα όχι, τόσο μόνο — άν ο Γάλλος ποτέ στη ζωή του το r e s p e c t e r θά σου το προφέρη άλλως παρά r e p e c t e r — δηλαδή r e s p e c t e r ή r e s p e c t e r ή ο τίλλο φανταστής — το m i n i s t e r e άλλως παρά m i n i s t e r e — δηλαδή m i n i s t e r e, m i n i s t e r e ή ο τί άλλο σου κατεβή — το p e n s e r άλλως παρά p e n s e r — δηλαδή p a s s e r, p a s e r ή ο τί άλλο μοσοφιστής, κτλ. κτλ. κτλ. Έγώ από 'Ρωμιούς άκουσα το γαλλικό p e n s e r να μου το πούνε χωρίς ν ('Ρω. Θέ. Α', 71), το γαλλικό το d u c i e u r να μου το κάμουνε d u x e u r ('Ρ. κ. Μ., Β', 129). Από Γάλλους στη Γαλλία δέν άκουσα και δέ θάκούσω.

Όρίστε λοιπόν τί σημαίνει δασκαλισμός και δασκαλισμός.

Το κάτω κάτω, έχουμε στη δημοτική, καθώς έχει κάθε λαός, συμμορφωμένους κι άσυμμόρφωτους δασκαλισμούς, πάει να πη δασκαλισμούς που μοιάζονε άσυμμόρφωτοι, όχι έπειδή συμμορφώνονται σε κανόνες ζωντανούς, μά έπειδή δέ συμμορφωθήκανε σε κανόνες που πέρασε ή έποχή τους. Οι άλλοι δασκαλισμοί, εκείνοι που τετραφάνερα έναντιώνονται το ζωντανό κανόνα δέν είναι μήτε άσυμμόρφωτοι μήτε συμμορφωμένοι, παρά σωστά να το πης άνύπαρχτοι, γιατί όσο δέ συμμορφωθήκανε, άλλθεια δέν υπάρχουνε, άφού ώρα την ώρα μεταμορφίζονται και πάνε στα στόματά μας τα ζωντανά. Οι δασκαλισμοί του τύπου κλητήρα, εχρωμα είναι οι μόνοι που με ήσυχία μπορεί κανείς και να τους γράψη. Τους άλλους, πέφτει πολύ δύσκολο, έπειδή βάστη που να στηριχτής δέν έχεις. Το ίδιο σα να ήθελες να κολλήσης άέρα στο χαρτί σου ή με άμμο να μορφώσης τα ψηφιά σου. Προτού βάλης άκόμη άκανόνιστο δασκαλισμό, να κιόλας που κανονίστηκε άμέσως. Κανονίζεται τόσο και τόσο γλήγορα που μόλις το υποψιάζεται κανένας. Έγώ τουλάχιστο ιδέα ως τώρα δέν είχα πώς το πτώμα έγινε πιά πτώμα. Και να που τις προάλλες διαβάζω το φ σε κάποιον χειρόγραφο σταλμένο μου για το Διαγωνισμό του 1905, από έναν που μου είναι τνονμά του άγνωστο, μά που τα βρωμαίικα δέν του είναι άγνωστα διόλου, έπειδή τα παίζει στα δάχτυλά του, νοιώθει, καθώς είδα, κι από γλωσσολογία. Λοιπόν άσυλλόγιστα δέν το παραδέχτηκε το Φ. Θά τζκούσε με το δίχως άλλο. Μά γιατί νάπορούμε; Άμα ένας τύπος λέγεται, άμα πετάχτηκε, που να πης, άπ' το χαρτί στο στόμα, συμμορφώνεται: όσο γράφεται μονάχα, μνήσκει άσυμμόρφωτος ή άνύπαρχτος, σαν προτιμζς. Το πτώμα, για να κάμη φ αντίς π, σημαίνει πώς λήγεται. Ο Βαρλίντης πάλε, στην ώραία του μετάφραση του Προμηθέα (σ. 8), τυπώνει τον άκόλουθο στίχο:

του Νεΐλου το γλυκόπιστο και το σεπιτό ποτάμι.

Πολύ σωστά. Και τόντις ο τύπος σεπιτός δέ λέγεται άσυνήθιστος όλότελα στην έμιλία: ο σεπιτός άναξ, το σεπιτόν στέμμα, είναι λέξεις που ποτέ δέ λέγονται άπαγγέλλονται, σα βαστάς το χαρτί στο χέρι, γιατί γράφονται μονάχα. Ζωντανές το λοιπό δέν μπορεί νάναι. Μά πώς θέλετε να τάποφασίση κανείς, έτσι, άδίσταχτα, ξεθαββέμένα, με την εϊρήνη της καρδιάς του, να φιλοξενήση στα βιβλία του τύπους νεκρούς; Θά μου πητε: τους βάζουμε κι άστοι κανονίζονται μοναχοί τους. Τι μζς μέλει; Έμεις προσμένουμε. — Τρίμω μήπως άζαφνα πρρασθούμε από τέτοιαν άρχή και πάρομε άκανόνιστους τύπους, από κάποια κρύφια συγκατάβαση, έλάτε δά, κι από κάποιο φόβο της καθαρεύουσας, παραβλέποντας κιόλας άνήθελά μας ίσως και μην καλοξετάζοντας, για το χατίρι του δασκάλου, πότε κανονίστηκε πότε όχι. Τι να σας πώ; Έγώ προσμένω να ζωντανέψουνε πρώτα τέτοιοι δασκαλισμοί, τους ζωντανέω κι ο ίδιος, άν είναι άνάγκη, γιατί έμεις ζωή δειψούμε στη γλώσσα και σε όλα.

8.

Οί άκανόνιστοι κανονίζονται.

Η άλλθεια, το κάτω κάτω, ποιά είναι; Η άλλθεια είναι που ή καθαρεύουσα καθαυτό δέν ύπάρχει, όσα μνήσκει άκανόνιστη. Άπορώ πώς μπορεί κανείς να φιλονικήση για το γλωσσικό ζήτημα, χωρίς κανε να ξετάση, χωρίς να πάρη ούτε μια στιγμή μούλα υπ' όψη κάτι πολύ σημαντικό, κάτι βάσιμο που κολουθεί κάθε μέρα, κάθε ώρα, που το είπαμε πολλές φορές, που το ξαναλέμε και δώ, που θά το ξαναπούμε βέβαια κι άλλο, γιατί πρέπει στο τέλος των τελών να μπη σε λογαριασμό, κι άφτό είναι που ή καθαρεύουσα, ύπαρξη πραματική δέν έχει, άφού άλλθζονε οι τύποι της, όπως δείξαμε, σαν πέφτουνε στην κοινή προφορά. Νομίζονε κάποτες πώς τα στοχαστήκαμε άφτά, για να πειράζουμε τους δασκάλους ή πώς τίποτα δέ σημαίνονε και ψιλολογούμε. Είναι ωςτόσο άξιοπαρατήρητο, ίσως το πιο άξιοπαρατήρητο άπ' όλα που μια λέξη καθώς ή λέξη ένστικτον, λέξη χρήσιμη, λέξη αναγκαιά, δέν μπορεί να μείνη, γιατί με το νσι και το κτ μζς έρχεται σαν ξένη και πρέπει δίχως άλλο κάτι να της κάμουμε, για να την προφέρουμε. Κ' έτσι χάνει το ν και χαλνζ το κ της, όταν τη λές (κ. 'Ρ. κ. Μ., Β', σ. 17). Άδύνατο λοιπό να γράψω μια λέξη που άβριο θά μου βγάλη άλλη μορφή, μάλιστα και δυο τρείς μορφές της καινούριες, ένστικτον, έστικτον, ένστικτο, έστικτο κτλ. (κ. 'Ρ. κ. Μ., Β', σ. 17. στη Ζ. κι Α., παντού, το είπα ψυχόρμητο). Παρόμοια παραδείγματα καταλόγισα σελίδες άλάκαιρες (κ. 'Ρ. κ. Μ., Β', σ. 165). Όρίστε κι άλλα είτε από φημερίδες, είτε από την έμιλία, γιατί άπειρα συνάζει κανένας: ησιάνετο (άπό τον κ. Ν. Καζάζη, 23 'Οχτώβρη, 1903), ξαστενισμένος, σκειικά, σκήμα, κατεφναρίστημένος (άπό κυρίες), διεφτυντής, εχτης πείρας (άπό τον Ταβουλάρη), εχταχτα, παρειαχτοι (άπό πλούσιους 'Ρωμιούς), έπαψε (άπό δημοσιογράφο βουτηγμένο στη βαθειά την έλληνική και που μου διάβαζε άρθρο στην καθαρεύουσα, όπου το κείμενο έννοείτι: έγραψε έπαυσε, 21 του Φλεβάρη, 1904), Σπερίδωνος, σκήμα (άπό σοφό άρχιμαντήρη, 28 του 'Απρίλη, 1903), ζωτροφή, υποχοτριωσύνη, της ιδεός (άπό διάφορους), άν άποδύφτη ή άναίρεσή του (άπό δικηγόρο), το καθήκο μου (άπό δικηγόρο και τουτο), περίστασες (άπό δυο τρία γράμματα που

μου γράψανε δημοδασκάλου), τῆς πατριδας, ξέρετε (ἀφ' ἃ εἰπωθήκανε στὸ δικαστήριον, κοίτ. Ἀπόρολη, Μάρτη, 15, 1902, σ. 2, στ. 1. Μάρτη, 16, σ. 1. στ. 3, καὶ πόσα δὲ λέγονται στὰ δικαστήρια ὡς κι ἀπὸ τοὺς δικαστάδες!), σάλπιγγα, φύλακας, μ' ἔ- τυρας, Ἑλληνας (ἀπὸ λογῶ λογῶ ἀθρώπους), τοῦ νομάρχου, νομάρχηδες, νομάρχισσα (κ. Κονεμένο, ζή- τημα, σ. 11), τῆς ἀνωρώσως (ἀπὸ μιὰ κυρία· νά σου λοιπὸν κ' ἡ γενικὴ κυβερνήσεων, πού μᾶς θεο- μουσστήνουνε μερικοὶ φίλοι μᾶς), ἐγγυητάδες (ἀπὸ ἄλλη κυρία, 15 τοῦ Ἀπρίλη, 1903), τοὺς ἀλύσσους (ἀπὸ κάποιον), τὰ προσποιημένα, διάδωσε, οὐγκι- νιέται, κατὰληξε (στὴν κουβέντα κι ἀπὸ κυρίες τὰ περισσότερα), προστέσω (δύο φορές, ἀπὸ σοφὴ, πλου- σια κυρία, πού ἂν ἀφ' ἣ δὲν ξέρει τὴ γλώσσα τῶν αἰθουσῶν, ποιὸς τὴν ξέρει, δὲν τὸ ξέρω)· ἀκούστε τώρα καὶ γιὰ τὸ ν' *δίκη(ν) γαῖδουρίων, δίκη(ν) χαλ- βᾶ, ἔ(μ)βλημα, τὸ μεσάζο(ν) πρόσωπο, στοὺς νυφίους, ὁ νύφιος, ἐν περιπτώσει καθ' ἣ(ν) θὰ θελήσουν(λοι- πὸν ἀφ' ἃ στὴ βαθεῖα τὴν καθαρέβουσα, κι ἔμω χωρὶς ν'!*), τὸ ζήτημα τῶ(ν) διαμαντικῶν, δὲν ξέρου(ν) γαλλικά, σκά(ν)δαλο, μὲ τὸ ἔχει(ν) λαμβάνει(ν) ποῦ- χουμε, τριῶ(ν) βδομαδῶ(ν), ἐπὶ τῶν ἡμερῶ(ν) μᾶς, τῶν ἡμερῶ(ν) τῶν πατέρα(ν) μᾶς, πᾶ(ν)σοφον, ἔ(μ) βαθύνω, ἀπαρῆ(μ)φατα, πᾶ(γ)γνωστο, ἔ(μ)φύσημα, σᾶς συ(μ)βουλεύβουμαι, λοιπὸ(ν) μὲ λέτε, νά μᾶς ἔ(ν) θαρῶντε, νά(μ)φικαλάντεβεται, ἔ(ν) συγκρίσει, με- λα(γ)χολική, μὲ συ(γ)χωρεῖτε πολὺ, ἄκ(ν)δυτο:, συ(μ)φωνημένο, τὸ(ν) γράφει, κανένα μέλλο(ν) (τέ- λος φράσης), μὲ τὸ(ν) διαβήτη, τὴν πρόληψη(ν), κα- τάσταση(ν), ἀπόσταση(ν), μὲ σκέψη(ν)· ἀφίνω καὶ κάτι ἄλλα, ἐκεντρική (=ἐκκ.), φιλάσθενη, ἐκαθῆ- μοννα ἔχιοτε, ἱκανοποιεῖς (ἀπὸ κυρίες τὰ περισσό- τερα, πού παραδοθήκανε τὴν καθαρέβουσα σκολειό, πού εἴτανε καὶ λαμπρὲς κηθῆτριες). Ἄν ὅμως μῆτε καθηγητάδες τοῦ Πανεπιστήμιου, μῆτε θεατρῖνοι (τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου), μῆτε πλούσιοι, μῆτε δη- μοσιογράφοι, μῆτε σοφοὶ ἀρχιμαντρίτες, μῆτε διά- φοροι, μῆτε δικηγόροι, μῆτε δημοδασκάλου, μῆτε φημερίδες, μῆτε δικαστήρια, μῆτε λογῶ λογῶ ἀθρώποι, μῆτε λαός, μῆτε κοινωνία, μῆτε κυρίες, μῆτε σκολειά, δὲν μποροῦνε νὰ μιλήσουνε ἀλάθεφα τὴν καθαρέβουσα, τί γλώσσα εἶναι λοιπὸν ἀφ' ἣ πού μᾶς μαθαίνετε, πού μαθαίνετε στὸ ἔθνος; Σωστὰ κουρέλλια.

9.

Ἀνάποδα ἐπιχειρήματα τοῦ δασκάλου.

Δύσκολα, πολὺ δύσκολα ὅμως πείθεται ὁ δάσκα- λος καὶ γιὰ βέβαιον θὰ μᾶς πῆ πὺς τέτοια παρα- βλεψίματα ἢ τέτοια παρακούσματα—πού μῆτε πα- ρακούσματα εἶναι μῆτε παραβλεψίματα—θὰ τὰ βροῦμε σὲ κάθε γλώσσα. Ἡ καθαρέβουσα θὰ κάμη φρόνιμα νὰ κἀθεταὶ στὴ γωνιά τῆς καὶ νὰ μὴ συγ- κρίνεται μὲ καμιὰν ἀπὸ τῆς ζωντανῆς γλώσσας πού μιληθήκανε, πού μιλοῦνται ἢ πού θὰ μιληθοῦνε, γιὰτὶ δὲ μοιάζει μὲ καμιὰ. Εἶναι λάθος, εἶναι ἢ ἀμαθεια ἢ κακὴ πίστη νὰ συγκρίνεται ἄξαφνα μὲ τὰ γαλλικά. Ἡ γλώσσα στὴ Γαλλία, ἡ μιλημένη, δημοτικὴ, λαϊκὴ, πρόστυχη—ὡπως θέλεις πὲς τῆς— μπορεῖ μιὰ μέρα νὰ διαφέρει, ἄς ὑποθέσουμε ἂν ἀγαπᾶς πὺς κι ἀπὸ τώρα διαφέρει ἀπὸ τὴ γραφτὴ ὅσο ἀπὸ τὰ κινέζικα τὰ ἑλληνικά· μ' ἀφ' ἣ δὲν εἰ- δεῖξες πὺς ἡ διαφορὰ μεταξὺ μιλημένη καὶ γραφτὴ γαλλικὴ ἔχει τὴν παραμικρὴ τὴ συγγένεια μὲ τὴ βωμαλικὴ διγλωσσία, γιὰτὶ, ὅταν καθιερώθηκε στὴ Γαλλία ἡ γραφτὴ γλώσσα, δὲν πῆγανε νὰ κάμουνε τὸν πατέρα πατῆρ, τὸ παιδί τέκνον ἢ παῖς, τὸ ψωμί

ἄρτος, τὸ νερὸ ὕδωρ καὶ βαρέλιον τὸ βαρέλι, ὅπως τὸ στοχάστηκε ἡ προκομμένη καθαρέβουσα μᾶς, παρὰ γραφτὴ καὶ μιλημένη ἀποτελοῦσανε μιὰ καὶ μόνη γλώσσα. Ἐννοεῖται ὅμως πὺς μὲ τὸν καιρὸ κάθε γλώσσα θ' ἀλλάξῃ. Λοιπὸν τί ἀκολουθεῖ στὴ Γαλλία, κι ἄλλου; Ἀκολουθεῖ πού ἀλλάζουνε καὶ γραφτὴ καὶ μιλημένη. Μὰ κ' οἱ δύο τοὺς ἀλλάζουνε πολὺ πολὺ ἀγάγια, ἡ γραφτὴ, ἐπειδὴ καὶ παραδί- νεται ἰλοένα, ἡ μιλημένη, ἐπειδὴ κ' ἡ παράδοση ἀφ' ἣ σταματᾷ κάπως τὸ φυσικὸ μᾶς γλωσσικὸ ζε- τῆγμα, καὶ τὸ σταματᾷ ἴσια ἴσια γιὰτὶ ἀπαρχῆς οἱ Γάλλοι ἀπὸ τὰ βιβλία τοὺς δὲ μαθαίνανε παπα- γαλιστικά, παρὰ γαλλικά, πλαστὴ γλώσσα δὲ μα- θαίνανε, μαθαίνανε ζωντανή. Τὸ εἴπαμε, τὸ ξεδια- λίσταμε, τὸ τυπώσαμε κι ἀπὸ τὰ 1888 (κ. Ρ. κ. Μ., Α', 110—111). Ἀναφέραμε τὸ *il me souvient* τὸ κλασσικὸ καὶ τὸ *il aimes* (κατὰ τὸ *je aime il aime*) πού ὡς τώρα δὲν μπόρεσε νὰ προκόψῃ. Ἄς ἀναφέρουμε κ' ἕνα ἄλλο πού στάθηκε πὶο τυ- χερὸ. Τὸ *θυμοῦμαι*, γαλλικὰ, λεγότανε πρῶτα *il me souvient*, κ' ἔτσι τὸ ξέρει ὁ Μολιέ- ρος, δηλαδὴ *il m'a souvenu* = ἀφ' ἣ μού ἔρχεται ἀπὸ κάτω (ἀπὸ τὸ μνημονικὸ)· κι ἂν κοιτάξῃς τὴν ἑτυμολογία, εἶναι τὸ μόνον σωστὸ, ἔτσι νὰ τὸ πῆς. Μὰ δὲν τὸ λέει κανένας σήμερα, κι ἀπὸ νωρὲς, ἀπὸ τὸν αἰῶνα τὸ δέκατο ἑβδόμο, ἀκόμη καὶ στὰ χρόνια τοῦ Μολιέρου, τ' ἀλλάξανε κι ἀντὶς ἀπ' ἄλλο ῥῆμα κατάντησε προσωπικὸ, ἐξαιτίας τοῦ *je me rappelle*. Τὸ ἴδιο καὶ *je me souviens*, πού καθαρὸ νόημα δὲν ἔχει, ἀφ' ἣ τί σημαίνει: ἔρχουμαι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἐαφ' ἣ μου, *ego mihi subvenio* (τὸ *me* τοῦ *je me souviens* εἶναι δοτικὴ); Τὸ *je me rappelle* τουλάχιστον δικιολογημένο, ἐγὼ ξανα- φωνάζω (κάτι) σὶν ἐαφ' ἣ μου, ἀνακαλῶ, θυμοῦ- μαι (πάλαι δοτικὴ τὸ *me*). Ἄς προσέξουμε τώρα στὸ κάτι τοῦ ξαναφωνάζω ἢ στὸ ῥηματικὸ ἀντικεί- μενο. Λέγανε *il me souvient de que- lque chose*, γενικὴ, μού ἔρχεται κάτι τοῦ τάδε ἢ τοῦ τάδε, ἀπὸ τὸ τάδε ἢ τὸ τάδε. Ἡ γενικὴ ἔμεινε καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ τὴν ἐγκλιση, *je m' en souviens*, πού εἶναι κάμποσο βάρβαρο, μὰ πού τρώγεται, ὅπως κι ἂν εἶναι κληρονομημένο ἀπὸ τὸ *il me souvient*. Μὰ πὺς σοῦ φαίνεται τὸ *je m' en rappelle*; Τὸ λόγο του δὲν ἔχει. Μὲ τὸ *se souvenir* ἡ γενικὴ πᾶει· δὲν πᾶει διόλου μὲ τὸ *se rappeler*· εἶναι σὰ ν' ἄλλες βωμαλικὰ, *θυμοῦμαι ἀπὸ κάτι, θυμοῦμαι σὲ κάτι*. Γι' ἀφ' ἣ καὶ τὸ καταδικάζουνε οἱ γραμμα- τικὲς. Περὶ μάλιστα στὴ γραμματισμένη τὴν πα- ρέα γιὰ φριχτὸ λάθος, ὅχι νὰ τὸ γράφῃς, μὰ καὶ νὰ τὸ λὲς στὴν ὁμιλία. Ὡστόσο τί φελλῆ; Λάθος πού ἀδύνατον νὰ τάποφύγῃς, γιὰτὶ βασίζεται στὴν κοινὴ συνήθεια. Κάθε τόσο χρειάζεται τὸ ῥῆμα *je m' en souviens*, ὅπου ἡ γενικὴ *eu* εἶναι κα- νονικὴ ἀπὸ ἀναλογία μῆκες στὸ *je me rappelle* πού τᾶκουσα χίλιες φορές ἀπὸ γραμματισμένους, ἀπὸ ἀκαδημαϊκούς (πεντέξη) μὲ γενικὴ *je m' en rap- pelle*, ἀντὶς *je me le rappelle*, ὅσο κι ἂν τὸ φωνάζουνε οἱ γραμματικὲς στὸ σκολειὸ πὺς ἔτσι πρέπει. Ὁ ἀγαπημένος μου ὁ δάσκαλος ὁ *Gaston Paris* μού εἶπε μάλιστα πὺς στὸ λόγο ἐνὸς ἀκαδημαϊκοῦ, τοῦ κ. *d'Haussouville* τὸ εἶδε κίολας τυπωμένο τὸ λάθος, δηλαδὴ *je me rappelle* μὲ γενικὴ. Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ τὸ λόγο, μὰ διόλου δὲν ἀπόρησα. Τὸ προσμένει μάλιστα κανεὶς, τόσο εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνῃ, κι ἄμα τὸ γράψῃ, ἄμα τὸ τυπώσῃ κι ἄλλος ἀκαδη- μαϊκός, ἔπειτα ἕνας τρίτος, καθιερώθηκε, πᾶει, γιὰτὶ ἔτσι ἀλλάζουνε οἱ γλώσσες. Ἐτσι καὶ τὸ *de*

suite, λέγεται καὶ γράφεται σήμερα παντοῦ *tout de suite*, ἂν καὶ τὸ νόημα ὀλίγελα διαφορετικὸ· ἔτσι καὶ τὸ *causer*, ἀπὸ τὸ *par- ler*, *je lui parle*, λέγεται μὲ δοτικὴ, ἀντὶς *causer avec quelqu'un*. Ὁ Ζολᾶς τὸ παραδέχτηκε στὰ βιβλία του· ἄλλοι τὸ βάζουνε πίτηδες, γιὰτὶ τοῦ βρίσκουνε μιὰ χάρη ξεχωριστή, μιὰ ποίηση ἀπλή καὶ τρυφερότερη ἀπὸ τὸ κλασσικὸ τὸ *causer avec*.

Βουὸν μποροῦσα νὰ σᾶς τὰ κάμω τὰ παραδείγ- ματα. Τὶ ἀποδείχτηκε ὅμως κι ἀπὸ τὰ λίγα πού ἀρχιδιάσαμε; Ἀποδείχτηκε πού μ' ὄλες τῆς φημερί- δες, μ' ὄλα τὰ σκολειά, μ' ὄλα τὰ τριεστουρήματα, σὲ μιὰ Γαλλία, ὁ μιλημένος τύπος διώχνει τὸ γραμ- μένονε γιὰ νὰ μῆ στὴ θέση του. Καὶ δὲν εἶναι νὰ πῆς πὺς γραμμένος τύπος εἶναι τύπος νεκρός, διό- λου! Ζωντανὸς καὶ τοῦτος. Μὰ ἔ μιλημένος ζωντα- νότερος καὶ νικᾷ.

10.

Ποιά εἶναι τὰ καθαρὰ παρακούσματα.

Βλέπεις πὺς μὲ τὴν καθαρέβουσα σύγκριση δὲν ὑπάρχει. Ἐννοεῖται πὺς κάτι ὅροι ἐπιστημονικοί, κάτι σοφὲς ἢ ἀσυνήθιστες ἢ νεοφερμένες λέξεις θὰ παρακουστοῦνε ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ στὴ Γαλλία, λ. χ. τὸ *dense* (=λατ. *densus*), πυκνός, πού ἕνας μιὰ φορά τὸ πῆρε γιὰ *choro* (*choro*), ἢ τὸ *linoléum*, λινόλαο, πού θὰ σοῦ τὸ ποῦνε καὶ *linéolum* καὶ *nilonéum*, ἢ τὸ *stérilisé*, *lait stérilisé* (ἀποστειρωμένο γάλα, δηλαδὴ βρασμένο καὶ καθαρισμένο ἀπὸ τὰ γαλακτικά μικρόβια), πού γίνεται καὶ *stérilisé* καὶ *stérlisé*. Κάποτες πάλαι, μὲ με- ρικοὺς δασκαλισμούς, ἀκόμη δουλέβει κανένας νόμος παλιός, καὶ καθὼς τὸ *studium* ἢ τὸ *spre- gare* εἰπωθήκανε μ' ἕνα ἑ ἀρχικὸ *étude* καὶ *espréger*, ἔτσι καὶ σήμερα κάμποσο συχνὰ λέγεται ἢ *estation* (*station*) ἢ *estature* (*statue*). Κάποτες ξεναντίας βγαίνει κανένας κινουό- ριος νόμος στὴ μέση, καὶ τὸ *cinqième*, πέμμο (δηλαδὴ πέμμο πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ), ἀλλά- ζει τὸ κ' ἐξαιτίας τοῦ συνακόλουθου *i*, πὶο σωστὰ *z* καὶ τὸ κάνει *e*, *cintième* (σεατίμ) (1). Τὰ παιδιὰ πολὺ συνηθίζουνε καὶ τὸ *cintième* καὶ τὸ *estature*.

Μὰ τί ἔχει ἀφ' ἣ νὰ κάμη καὶ τί σημαίνει στὸ θεὸ σᾶς; Τὰ γαλλόπαιδα, ὡς κι ὁ Γάλλος κάθε ἡ- λικίας, ἄμα τοὺς μᾶθης τὸ *dense*, τὸ *linoléum*, τὸ *stérilisé*, τὸ *station*, τὸ *statue*, τὸ *cinqième*, περίφημα θὰ κα- ταλάβουνε καὶ περίφημα θὰ σοῦ τὰ ξαναποῦνε ὅπως τοὺς τᾶχες μαθημένα, ἐρμηνεμένα. Τὸ *station*, τὸ *statue* καὶ τὸ *cinqième* μάλιστα, τὸ παιδί ἔτσι σοῦ τὰ λέει, μιὰ καὶ πῆγε σκολειό. Νά καὶ τρανὴ ἀπόδειξη πού ἀφ' ἣ μαθαίνονται. Τοὺς δικούς μᾶς τοὺς μαθαίνεις, τοὺς τὸ κοπανίζεις χρό- νια νὰ λένε *ασθενής*, μὲ σθ, νὰ λένε *Φιλοκτήτης*, μὲ κτ, καὶ ἄξαφνα ἕνας καθηγητῆς σὲ δημόσιο ἀνάγ- νωσμα, σοῦ τὸ προφέρει *ΦιλοΧΤήτης*, *ἀΣΤηνής*, *ΔημοΣΤένης!* ΚΤΑ. ΚΤΑ. ΚΤΑ.

(Ἀκολουθεῖ).

(1) Μὲ τὸ ἀνάποδο τὸ ν' σημειώνουμε τὴν ἰδιαίτηρη προφορά τοῦ γαλλικοῦ φωνηεντικοῦ *v*, πού καθαρὸ ν' δὲν εἶναι, παρὰ δὲν ξεχωρίζεται ἀπὸ τὸ φωνηεντὸ τὸ *an* εἶναι, λ. χ., ἀπὸ μὲτῆρ *a*.